

# SBÍRKA SOUVISLÉ ČETBY ŠKOLNÍ.

POŘÁDÁ PROF. FERD. STREJČEK.

1. JAN NERUDA: ZPĚVY PÁTEČNÍ . . . . . 40 hal
2. JAN NERUDA: KOSMICKÉ PÍSNĚ . . . . . 80 „
3. JAN NERUDA: BALLADY A ROMANCE . . . . . 70 „
4. JAN NERUDA: TŘI POVÍDKY MALOSTRANSKÉ . 60 „
5. SVATOPLUK ČECH: VE STINU LÍPY . . . . . 1 K — „
6. SVATOPLUK ČECH: PETRKLÍČE . . . . . 80 „
7. SVATOPLUK ČECH: DAGMAR . . . . . 2 K 40 „
8. SVATOPLUK ČECH: VÁCLAV ŽIVSA . . . . . 2 K — „
9. SVATOPLUK ČECH: VÝBOR Z PRÓSY . . . . . 1 K 50 „
10. V. BENEŠ-TŘEBÍZSKÝ: LEVOHRADECKÁ PO-  
VÍDKA . . . . . 60 „
11. V. BENEŠ-TŘEBÍZSKÝ: VÝBOR Z POVÍDEK . . . . . 90 „
12. Dr. OTAKAR HOSTINSKÝ: EPOS A DRAMA . . . . . 60 „
13. JULIUS ZEYER: OLGERS GEJŠTOR . . . . . 1 K 20 „
14. KAROLINA SVĚTLÁ: TŘI POVÍDKY . . . . . 1 K 50 „
15. ALOIS MRŠTÍK: POVÍDKY A OBRÁZKY . . . . . 90 „
16. VILÉM MRŠTÍK: VÝBOR Z BELLETRIE . . . . . 1 K 20 „
17. VIKTOR DYK: VYBRANÁ LYRIKA . . . . . 80 „
18. FERD. STREJČEK: VÝBOR Z ČESKOSLOVAN-  
SKÉ EPIKY LIDOVÉ . . . . . 70 „
19. FERD. STREJČEK: VÝBOR Z ČESKOSLOVAN-  
SKÉ LYRIKY LIDOVÉ . . . . . 70 „
20. TURGENĚV-FOLPRECHT: LOVCOVY ZÁPISKY  
(VÝBOR) . . . . . 90 „
21. Dr. OTAKAR HOSTINSKÝ: CO JEST MA-  
LEBNÉ? — VÝLET DO ŘÍŠE ROMANTIKY . . . . . 50 „
22. SVATOPLUK ČECH: HANUMAN . . . . . 1 K 20 „
23. BOHUMIL ADÁMEK: SALOMENA . . . . . 1 K 50 „
24. JAROSLAV VLČEK: NOVÉ KAPITOLY Z DĚ-  
JIN LITERATURY ČESKÉ . . . . . 1 K 60 „
25. M. A. ŠIMÁČEK: LÍVANEČKY SLEČNY RÓZI . . . . . 60 „
26. JAROSLAV VLČEK: POZNÁMKY K ČECHOVĚ  
„DAGMAŘE“ . . . . . 60 „
27. FRANT. BÍLÝ: PŘÍSPĚVKY K PRAKTICKÉ  
POETICE . . . . .

28. JAN NERUDA: *PROSTÉ MOTIVY* . . . . . 60 hař.
29. SVATOPLUK ČECH: *VÁCLAV Z MICHALOVIC* . . . . . 1 K 20 „
30. SVATOPLUK ČECH: *SLAVIE* . . . . . 1 K — „
31. SVATOPLUK ČECH: *JITRNÍ PÍSNĚ* . . . . . 80 „
32. NEBESKÝ-VOBORNÍK: *PROTICHŮDCI* . . . . . 80 „
33. JAN MENŠÍK: *VÝBOR Z POVÍDEK MARTINA KUKUČINA* . . . . . 1 K 40 „

SBÍRKA SOUVISLÉ ČETBY ŠKOLNÍ.

POŘÁDÁ PROF. FERD. STREJČEK.

28.

---

---



JAN NERUDA:

# PROSTÉ MOTIVY.

TŘETÍ VYDÁNÍ.

S ÚVODEM OD

ARNE NOVÁKA.



V PRAZE

NAKLADAŤEL F. TOPIČ KNIHKUPEC

1913

(1879—1882.)

Dám Vám to, jak to v torbě mám.  
Mnohé se k sobě nehodí —  
však co mi po tom! Radím Vám,  
vy zpěvy, hleď si každý sám,  
jak u koňo kde pochodí,

TISKEM „UNIE“ V PRAZE.

## ÚVOD.

Když Jan Neruda vydal r. 1867 rozsáhlé a bohaté „Knihy veršů“, rozčleněné na básně epické, lyrické i vlastenecky příležitostné, odevzdával souborem tím čtenářstvu veškerou poetickou žeň svého čtyřiatřicetiletého života básnického, v němž nebylo sice rušných událostí zevních, ale jenž překypoval vnitřním obsahem dojmovým, myšlenkovým a citovým. Jak složitě a opravdově prožíval Jan Neruda citové krise chmurné své mladosti, ukazuje střední a nejvýznamnější oddíl „Knih veršů“, jejich část lyrická. Při četbě těchto poněkud drsných a šedivých, avšak hluboce lidských písní a reflexivních skladeb, probíjíme se s básníkem krušnou bídou proletářského dětství, do něhož teplým paprskem svítí vroucí láska matičina, a kam vrhá své chladné, ale vytoužené stíny podivně vážný vztah k otci; poznáváme první přátelství básníkovy a jeho bolestnou dohru hřbitovní; rozdechvíváme se láskou poetovou, jež byla vášnivá a pochybovačná, hrdá a mučivá zároveň; sdílíme se o Nerudův společenský vzdor a pyšné vědomí národní; ale vrháme se s ním jindy zase do víru překypující bujnosti, divokého veselí, rozmarného opojení; pozorujeme, jak opouští rozmrzele všední a rozbolňující vír města, který tak nelítostně odhaluje hlubiny sociálních rozdílů a jak bloudí přírodou, uče se zvolna nacházeti v ní zrcadlo své neuklidněné duše.

V lyrických těchto básních, střídajících nejrůznější nálady a rozmary, můžeme při důkladnějším studiu rozeznati dvojí sloh poetický. Jedny — a k nim náleží veškerá čísla, přejatá ze staršího „Hřbitovního kvítí“ — libují si v básnické reflexi: ostře pozorující a pronikavě vnímající pohled poetův děře se neúprosně takřka k jádru všech zjevů, kdež doplňován jest soudícím, vyšetřujícím a hodnotícím intelektem. Jan Neruda v těchto skladbách, jimž chybí jak barvitá zdoba obrazová, tak lehký rytmus písňový, úmyslně potlačuje živel citový, aby zdůraznil své složité, důmyslné a všestranné nazírání rozumové: každý zjev se tu stává problémem; přírodní dění vyšetřuje se stále ve vztazích k člověku a k společnosti. Zde mluví k nám z Nerudy básník reflexivní, jenž pak právě po deseti letech r. 1878 dostoupil vrcholu „Písňemi kosmickými“. Zcela jiného rázu jest druhá skupina lyrických básní z „Knih veršů“, kterou zastupují zvláště oddíly „Z kraje“, „Elegické hříčky“ a „Mé efemerky“. Forma jest mnohem lehčí, zpěvnější, živější; obrazy a metaforami není šetřeno; prvek citový rozhoduje. Ovšem i zde vychází básník od původního a bezprostředního postřehu, jenž má nejčastěji zaměřeno k některému zjevu přírodnímu, k nějaké scenerii krajinné, k té oné hře barev, světél a vzduchu pod širým nebem, avšak tentokráte nepřipouští básník ke slovu svého pátravého a posuzujícího rozumu. Veškeré zjevy v přírodě pojímány jsou jako obdoby a podobnosti srdce poetova; barevné a malebné dojmy oceňují se jako průvodní zjevy vnitřního dění v duši umělcově; smyslové vzrušení i citové rozvlnění mluví o jednom a témže. Nalezl-li Neruda, jenž po vzoru Čelakovského a Erbenově pozorně studoval poesii proušonářskou, prvky podobného parallelismu mezi přírodou a lidským srdcem již v písni lidové, naučil se vlastně kouzlu tohoto shledávání hlubokých obdob

od obou velkých lyriků německých z doby, kdy jeho nadání dozrávalo: od melancholického Mikuláše Lenaua a jmenovitě od Jindřicha Heine, mistrného směšovatele romantické sentimentálnosti a moderní ironie. I Nerudův osobní přítel a básnický protichůdce Vítězslav Hálek šel v lyrickém svém tvoření po těchto cestách, ale ani v nejzralejším lyrickém svém díle „V přírodě“ nedovedl z důvěrné, čistě náladové a citové poesie, opěvující symbolické vztahy lidského srdce k přírodě, plně vymýtiti prvky rozumově reflexivní, polofilosoficky meditující. Tím vysoko nad něj vynikl právě Neruda, když intimně lyrickou a náladově přírodní poesii, která po prvé byla napovězena v „Knihách veršů“, plně rozvinul v „Prostých motivech“.

Mezi „Knihami veršů“ a „Prostými motivy“, jež jakožto „první svou knížku zcela subjektivní“ vydal Neruda v „Poetických besedách“ r. 1883, leží plných patnácte let básnického i lidského vývoje tvůrce. Po smrti milované matky osaměl Neruda docela. Když „věčná nevěsta“ Anna Holinová ochladla, když pod nátlakem licoměrné společnosti tragicky vyznělo milostné přátelství s Karolinou Světlou, očištví tak mravní osobnost Nerudovu, když mu nemilosrdný osud vzal i něžnou Terezii Macháčkovou, zřekl se Neruda erotických snů a přání založiti si poklidný domov. Po dalekých cestách v cizině, jež mohutně rozšířily jeho obzor, ale též prohloubily a sesílily jeho vztah k horoucně milované vlasti, připoutal se Neruda co nejtěsněji k novinářskému povolání v mladočeském deníku „Národních Listech“ a spokojuje se se skrovničkou hmotnou náhradou za práci zcela vyčerpávající, věnoval žurnálu nejen své nadšení přesvědčeného liberála a demokrata, nejen své vzdělání výborného feuilletonisty a bystrého kritika, nejen svůj sloh pohyblivý, jiskrný,

útočný, ale takřka veškeré své síly tvůrčí. Proto mlčel v sedmdesátých letech básník Neruda skoro naprosto, zatím co jeho vypravovatelské a realistické umění prosaické zrálo a zdokonalovalo se. Silných zevních podnětů k tvoření lyrickému nebylo, a bolestí hrdinně překonaných pyšný a uzavřený básník nemínil prozrazovati. I když na sklonku sedmdesátých let rozepial Neruda křídla k letu v rytmu veršovém, nebyla to důvěrná lyrika, čímž obdaroval českou poesii, která právě tehdy zásluhou Svatopluka Čecha, Jaroslava Vrchlického a Josefa V. Sládka stála na vrcholu; r. 1878 předstoupil „Písněmi kosmickými“ před čtenáře básník reflexivní, potom „Balladami a romanecemi“ mistr objektivního, výpravného, stilisovaného umění epického.

Hluboké zdroje vnitřní citové zkušenosti, z nichž r. 1883 vytryskly „Prosté motivy“, nejsou doposud plně a bezpečně zjištěny; tolik však víme, že dvojí tragicky vyhocený popud intimní uvolnil nahromaděné živly lyrické v nitru Nerudově a dal jim proměnit se v útvary písňové. Kdokoli pročte „Prosté motivy“ pozorněji, nemůže si nepovšimnouti, jak paralelně Neruda rozvíjí a jindy důmyslně proplétá dvojí motiv. Jedním jest probuzení sestárlých, nedůvěřivých, rozmrzelých smyslů ze zimního spánku k hodům přírody, k rozmarům jara, k plesům léta, k plnému oddání se opojení, které vyznívá až hluboko do podzimu. Ale pak náhle poznává básník, že to vše byl pouhý klam, toliko krátká hra, jedině lest přírody: smysly zůstaly starými, šediny nedají se oddisputovati, jest čas pomyslit na odpočinek, na resignaci, na smrt. Druhý základní motiv má povahu erotickou. Zlhostejnělé, unavené, přemoudřelé srdce, které rádo ironisuje milostné hry mládeže, počne na rozhraní jara a léta snít ještě jednou o lásce. Z citového snu stane se skutečnost; mladá dívka miluje básníka, její



smyslová i citová svěžest vlévají novou krev do jeho žil; polibky a objetí jsou štěstím jeho letních dnů, v nichž všecko v přírodě mluví o svatbě; poeta radostně přitaká smyslné mluvě červencových nocí. Zase přijde rozčarování: básník zůstává sám; postavy žen, které měl rád, kynou opět jen elegicky; výčitka lásky nedožité a zrazené podává ruku smutku ze života, který nemá pokračování v dítěti... láska jako opojení z přírody byla lichou illusí.

Krok za krokem jest toto dvojí vnitřní drama prožito. Počátkem osmdesátých let našel konečně Neruda, rodem i založením typický měšťák, vroucí a něžný vztah k přírodě, kterou vlastně znal toliko z krátkých pobytů prázdninových: přemohl jakousi studenou nedůvěru cizího pozorovatele, porozuměl důvěrně i nepatrným zjevům v ovzduší a v rostlinstvu, slovem, zdomácněl pod širým nebem, aniž pozbyl oné ostrosti a svéráznosti v pozorování, kterou vynikal tolik nad Háalka, syna to přírody, pojímajícího její zjevy jako cosi samozřejmého. Dvojí pobyt na Šumavě znamenal především toto sblížení s přírodou, toto odevzdání se do jejího moudrého a laskavého náručí, toto oddané splynutí srdce s její tvořivou silou. Když však po návratu z hor a lesů upadl Neruda do těžké nemoci, pocítil dvojnásob těžce bolestnost svého osamělého, chladného, městského vězení, a co před tím prožil uprostřed zeleně, rýsovalo se v jeho mysli toužebně jako sen o ztraceném ráji. Současná s tímto zasvěcením se přírodě jest Nerudova pozdní láska ke krásné a prosté dívce Boženě, pro kterou byly psány nejvroucnější z „Prostých motivů“, láska smyslná a toužebná, při níž krev v omlazených cévách prudce kroužila a při níž se zachvívaly všechny Nerudovy projemnělé čivy. Byl to typický poměr zralého muže, jenž ví, že nesmí v životě již ničeho promeškati. K rozkvetlému a žádoucímu děv-

četi, které jest hrdo na svou osvěžující moc a které proto nespoří projevy přízně, marně bychom hledali v tomto Nerudově vztahu onu nedůvěřivou ironii, kterou otrávil svůj román s Annou Holinovou neb ono mravně bolestné napětí, jež vnese do milostného přátelství s Karolínou Světlou neb i onu tklivou a oddanou sentimentálnost, s jakou mluvil k Terezii Macháčkové. Tím bolestnější bylo probuzení z tohoto horkého a slastného snu, když Neruda uprostřed nemoci poznal, že jest pozdě na lásku, že nezbývá mu než samota a opuštěnost.

Oba Nerudovy zažitky, z nichž se zrodily „Prosté motivy“, zažitek přírodní a milostný, zanechaly tedy v mysli Nerudově trpkou příchut, a konečný dojem, jímž lyrická kniha mužných let básníkových v promyšleném a účelném svém uspořádání působí, jest dojem bolestný; Neruda přiznává sám, že „Prosté motivy“ jsou podmíněny nemocí, která v stárnoucím poetovi uvolnila mocný živel citový, dotud vrozenou hrdostí vázaný a tlumený. Píšeť Neruda v dopise z jara 1883 důvěrnému příteli: „Před 25 léty, když mně přátelé vyčítali, že nemám lyrického citu, odpovéděl jsem: ‚Počkejte, však já také budu psát lyriku, až sestárnu.‘ Ani jsem nevěděl, jak divnou pravdu pronáším, třeba jsem měl slova ta v duchu dobře motivována. A ejhle, stáří ještě nepřišlo, přišla ale choroba a cit dostal vrch. A jakmile je člověku jen trochu zas líp, vzkvétá opět bujnost a cit se choulí do koutku. Jsme to lidé!...“

Nevíme, v jakém chronologickém sledu byly „Prosté motivy“, jejichž jednotlivé básně nebyly uveřejňovány po časopisech, skládány; avšak srovnáním s feuilletony Nerudovými i vzhledem na některé osobní a místní narážky v básních samých poznáváme, že Neruda pojal do svazku i lyriku poněkud starší; rovněž obsah některých kusů nasvědčuje, že celek ne-

vznikl najednou a výhradně jako básnický výsledek onoho dvojího tragického zážitku. Avšak mistrnou komposicí, v níž se s „Prostými motivy“ nemohou měřiti ani nejmůměněji a nejdůmyslněji složené lyrické knihy Jaroslava Vrchlického, zahladil Neruda naprosto veškeré stopy této různosti obsahové a chronologické, takže „Prosté motivy“ působí jako organický celek úplně jednotlý. Komposiční celistvosti promyšleného cyklu, jímž jsou „Prosté motivy“, dosahuje Neruda přesným prováděním ročního plánu od prvních zámků jara do sněhových bouří zimních, takže knihu možno přímo nazvati lyrickým kalendářem či rokem duše, učeněným zcela úměrně dle čtyř období ročních. Poněkud utajeněji sleduje Neruda ještě postup jiný: „Prosté motivy“ jsou básnickým zápisníkem poety, který v městě, zprvu jaksi nerad a nedůvěřivě, podléhá svodům probouzející se vesny, pak v parcích zvolna chápe její mluvu, po té opouští zdi, aby ve volném kraji sblížil se s přírodou, a odtud pospíchá v podzimních dnech do šumavského podhoří, až vadnoucí zeleň a chladnoucí vichry jej zahánějí nazpět do města, v němž kyne mu pouze studená jizba s ložem pro churavce, lampička kmitající beznadějně za trapné noci, myšlenka na hrob a na smrt. Ale i jeden každý ze čtyř oddílů má přesně rozpočtenou a v uměleckých svých účincích mocně působivou stavbu. Kdežto však v cyklu letním a zejména podzimním, kdy hravý rozmar básníkův se pění a jiskří nejživěji, převládá princip rušného střídání, jsou motivy jarní, v nichž si příroda postupně dobývá smyslů básníkových, a motivy zimní, kde krok za krokem vadnou a hynou illuse, podobny květům v zahradách a na nivách, přímo raffinovaně seskupeny.

Přihlédněme třeba k motivům jarním. Prvních šest básní opěvuje v rámci nejistých a hned chladných, hned vlažných dnů březnových a dubnových

po způsobě přede hry nedůvěru omrzelého srdce básníkova, jež v pohodlí a v špatném rozmaru brání se představě, že by mělo pro náhlý příchod jara odložit všechny své zimomřivé zvyklosti a změnit veškerý způsob života: neopouštíme při tom hradeb města, ani nálady skeptické. Avšak příroda zvítězila, básník jest hotov vstoupiti do omlazující lázně jara. O ní vyprávějí písně následující, v nichž jsme již na volném vzduchu. Vzpomínka na dětství, obraz matčin, silný dojem národní písně vykonávají dílo omlazení; mladá tráva luční, zlatá prška slunce, májový větřík připomínají nám, že jsme v měsíci květnu. Slunce stoupá, smysly básníkovy rozkvétají; rozmar se stupňuje až k rozpustilému veselí a i nově se ozývající láska volí tóny opojné. Jako všechny čtyři oddíly jest též cyklus jarní vystupňován působivým číslem závěrečným, onou nábožensky nadchnutou písní o Teréze à Gesu. A přece při veškeré této vzácné dispozi estheticky uvážené a umělecky vyvážené nepozoruje čtenář nižádné ustrnulosti neb pedanterie; ba naopak. Sotva si ucho zvyklo v jarních motivech na lehký spád písňových, stručných a takřka jen napovídajících čísel, již již žádá si cyklus letní soustředěné pozornosti oka: jeť v motivech letních zastoupena široká a zálibná deskripce, pečlivě pořádající malebné rysy a pozorně operující světelnými a barevnými živly. Anebo: v podzimních básních, hlavně v těch, které se odehrávají v šumavském podhoří, plýtvá Neruda svým nejosobnějším uměním teplého a měkkého zdůvěrnění, jež stává se přímo mazlivým, naopak v závěru knihy, kde leckdy místo zaokrouhlené básně se ozve malý prostý výkřik, zaujal k životu a ke smrti jakýsi přísný vztah člověka stojícího tváří v tvář jsoucnu nejvážnějšímu a skutečně věčnému.

A jako stavba knihy jest i její básnický sloh úplně jednotný. Jestliže se do intimně citové lyriky

nemísila nižádná rozumová reflexe, není porušována bezprostřední a naléhavá důvěrnost náladové malby a písně nikde mnohoslovnou rhetorikou, nikde plným verbalismem hýřícím obrazy, metaforami a epithety. Jan Neruda vytváří v „Prostých motivech“ přímo klassický příklad intimní lyriky přírodní se symbolickým obsahem citovým a dovršuje tak to, co počal již v „Knihách veršů“, slučuje nerozlučně svěží podání krajiny s intenzivním vystižením vnitřního života. Neřekli jsme nadarmo, že činí to způsobem klassickým. Nazýváme-li klassickým umělcem básníka, jenž zjevy hluboce lidské a obecně platné dovede vyjádřiti prostředky nejprostšími, není jím nikdo spíše než Neruda v „Prostých motivech“. Vybírá si z přírody, ať maluje rovinnou krajinku či končinu podhorskou, právě takové scenerie a výjevy, které ve věčném koloběhu časů se vracejí a vždy stejně mocně se dotýkají srdce člověka a při tom přece nám stále připomínají, že jsou prožity a pojaty v našem českém domově. Zároveň však jsou obrazem vnitřních dějů, jež prožívá ve významných obdobích svého bytí ne pouze jedinec, nýbrž každý člověk hlubšího obsahu citového a bohatší schopnosti dojmové: odtud silné dojetí, jímž „Prosté motivy“ zmocňují se duše čtenářů. A hle, toho všeho dosahuje Neruda způsobem až neuvěřitelně jednoduchým. Jeho písně blíží se prostou úsečností téměř popěvkům lidovým; jeho pointy mají zvuk a plnost národních pořekadel; jeho obrazy jsou průzračné a okouzující jako slunce zrcadlící se v lesní tůni. Neruda jest nejednou úmyslně prosaický, jen aby označil věc názorně a živě; volí slovo šedé, každodenní, zdánlivě otřelé, chtěje se vyhnouti prázdné pompě; utíká se k výrazu na pohled triviálnímu, ví-li, že tím zvýší účinnou bezprostřednost.

Po všech těchto stránkách budou Nerudovy

„Prosté motivy“ vzorem a namnoze vzorem nedostupným českým básníkům lyrickým: klassičnost a národnost jsou v nich zasnoubeny nerozlučně. Zdá-li se však na první pohled, že díla obecně klassická a typicky národní vylučují tón vroucně osobní, důvěrnost individuální, mluví právě „Prosté motivy“ proti tomuto omylu: nikde nevyzpovídal se Neruda z celé citové pravdy a ryzosti svého vyzrálého a zušlechtěného mužství tak poctivě, jako v tomto lyrickém svazku, v kterém jako básník dostoupil vrcholu.

---

**JARNÍ.**





## I.

Byla to zima překrásná!  
Kolkolem všude božský klid —  
ta příroda v kámen spoutána,  
zněmělý všečen, všečen lid.

Ach zas je po všem! Pojednou  
vejskly si větry, zvlhnul vzduch  
a po kraji dříve tichouнкém  
šílený víří jarní ruch.

Nevrle hledím oknem ven —  
nechte mně led můj, nechte sníh —  
vždyť nechápu více, nač ten rej,  
k čemu ta vřava, spěch a smích!

Do větrů, dešťů šlehavých  
obrací člověk smavou líc,  
i vrána té bouři stříkavé  
s jasaním křídly bije vstříc!

## II.

Binokl na očích, v ruce hůl  
 kráčím si květnatým dolem,  
 vážně jdu, jako bych neviděl,  
 jaro co tropí zde kolem.

Vždyť je to všechno zas na vlas tak  
 jako před čtyřceti lety —  
 po nebi známý ten ptákův zpěv,  
 po stromech známé ty květy!

Zase kol děvčátek skotačí  
 hošící nezralých boků,  
 děvčátka písničky zpívají  
 tištěné tohoto roku.

Není, ach není v tom postupu,  
 všecko jde dávným svým krokem —  
 bojím se, jenom my starší že  
 moudříme každičkým rokem!

Bojím se, tak žc to bude už  
 do světa skonání všude,  
 jaro že povždy ty květy své,  
 mládí své písňě mít bude!

Kráčím kol hochů a děvčátek,  
 šveholem, zpěvem až zmámen,  
 binokl na očích, v ruce hůl,  
 s nehybnou tváří co kámen.

---

## III.

Teď v zrcadlo hledím a sobě v zrak  
 a studuju vlastní své rysy:  
 ach vidím, že vskutku jsem ještě živ —  
 já zapomněl umřít kdysi.

Však vypadám! Na sklo ať nadychám  
 a jak chci je hedvábem stírám —  
 pleť zvětralá, zmodralý, suchý ret,  
 a v zkalené oko jen zírám.

Ach vypadám! Jak bych byl v almaře,  
 to po jara, po léta zpátky,  
 kdes visel a ve vzduchu trouchnivém  
 tak vyšel již z módy i látky.

Mé vlasy a vousy jsou chvějná chmýř,  
 jak moly bych kolem byl zplašil,  
 a kdybych se potkal — já vyhnu se,  
 jen abych se nepoprášil.



## IV.

Já zanevřel na svět a v samotu  
 hor zanesl šedou svou chmuru.  
 Však jaro svou dcerušku navedlo:  
 „Jdi pomalu k němu vzhůru!“

A dceruška Zeleň hned šla a šla  
 a žebroní s slzičkou v oku —  
 co dělat s tím nevinným dítětem!  
 jdu — po jeho jdu už boku.

Kde který je strom, honem setřásá  
 mně na ruce květy své svěží,  
 kde které je žitečko na poli,  
 mně radostně v ústret běží.

Kde který je ve větvích zpěvný pták,  
 mně nad hlavou písničku zvoní,  
 kde který si povídá šumný les,  
 hned tichne a mně se kloní.

Jsem pohnut. „No víte, ta srdečnost  
 — to musím říci — to je Vám ku cti!  
 kdo miluje člověka řádného,  
 tou láskou i sebe uctí.

Já v prsa si zkoumavě nahlédám  
 a šedou tu chmuru v nich plaším —  
 no víte co? — já se Vám poddávám:  
 jsem tedy zas letos Vaším!“

Jak pahrbek vedle to uslyšel,  
 hned radostí na nebe ječí:  
 „Vem honem svůj bukáč a dělej hrom,  
 ať sláva je ještě větší!“

---

## V.

Co už v tom mém živobytí dnů m jako tráva svadlo,  
co už mi tu povyroslých, porozvitéých květů spadlo!

Co se písní v hrdle zalklo, tužeb marně zaplanulo,  
co mi vzdechů odvanulo a co slzí zakanulo!

A přec, sotva po noci že šero nový den mi věstí,  
volám do mrákové dáli: „Kde jsi — kde, ty moje štěstí!“



## VI.

Kde jsem se to octnul! Veřejné ve zahradě:  
ženských tu naseto valné jak ku poradě  
a vedle nich, kolem nich hemží se děti —  
jak vřeští, jak piští to lidské smetí! —  
a já tu prostřed sedím!

Ach — hlava jde kolem, sluch můj je rozechvělý,  
zrak můj už znaven a mozek už zmámen celý —  
vše točí se, běhá a tančí a skáče,  
vzduch plný je výskotu, smíchu, pláče —  
protivné, děsné hlasy!

A teď — je to drzost! Dvouleté asi robě  
chytlo mou nohu a opřelo ručky obě —  
ne! na místo kloubů mu důlky v nich sedí! —  
a pitomě, tázavě na mne hledí  
veliké, modré oči.

Mám trestat je rukou? houknutím zahnat robě?

Rozpaky rostou, já nevím co počít sobě —  
a pojednou — pravím Vám, z nenadání,  
jak stalo se, neví snad Pánbůh ani —  
držím to dítě v klíně.

A tisknu je k sobě — měkké mu hladím vlásky,  
hlasem pak kdysi jak za doby první lásky,  
když panence vyznání činil jsem štkavě,  
teď tážu se plaše a zajikavě:

„Děťátko, máš mne rádo?“

---

## VII.

Mně dech se v hrdle oužl  
a oči mne tak tlačí  
a teskno je mi do hlubin mé duše,  
ba myslím věru, že je mi až k pláči!

Snad je tak děcku z rána,  
když z nočních mrákot vstává  
a s pláčem šíjí matky své ovíjí,  
až srdéčko mu v nadrech usedává.

Snad je tak louce z jara,  
když nad ní slunce svitne  
a po travině, mladé po rostlině  
zas první rosy visí perly třpytné.

---

## VIII.

Jsem zaleknut, jako bych při hříchů  
 byl pojednou přistihnut býval,  
 však stalo se, od let co nestalo —  
 já věru teď nahlas si zpíval!

Vždyť ale snad sám za to nemohu,  
 proč tedy ta v zápětí tíseň?  
 jak padl mi jara květ do oka,  
 tak do duše národní píseň!

Ach, sladká nota!  
 nechť třeba se tesknota v prsou šíří,  
 ta písnička znovu zas hrdlem víří,  
 až zaklokotá.

Jsem ptákem v kleci:  
 když přistoupíš, v strachu on sem tam lítá,  
 však z hrdélka píseň už porozvítá  
 se tlačí přeci.

## IX.

(Po přečtení čudských písní národních.)

Ty srdce lidské, mistře zpěvů všech,  
 tak rád bych zpívat uměl!  
 A jdu se Tebe poptat,  
 kdy zpěv má jenom šepotat,  
 kdy líp zas, aby šuměl?

„Když cestou člověk kráčí znavený  
 a tíž mu hlavu střásá,  
 mdlý jeho krok a bledá líc —  
 tvůj ret se rozpěj víc a víc,  
 až zvonem pozajásá.

Však když jde vandrovník kol veselý.  
 má v oku plno smíchu  
 a na rtu písní bujných rej —  
 tvůj ret pak jenom šepotej  
 a píseň vlň se v tichu.“

---

## X.

Buď požehnán, ty lístku první,  
 jenž ve smaragdu bujné zdobě  
 isi zrak můj s životem zas spoutal  
 po té tak teskně dlouhé době!

Buď požehnána, písní první,  
 jež vylétla's z lesního houští  
 a zvonkovou svou mannu síla  
 po srdce mého zprahlé poušti!

Buď požehnán, paprsku první,  
 jenž s oblohy v má prsa skanul —  
 vždyť tebou duch můj ztrouchnivělý  
 zas v tichý modrý plamen vzplanul!



A je mně teď, jak vzduch by nesl  
na vlažných vlnách bájně hlasy,  
jak po slunce by zlatých prškách  
se třepotaly dávné časy.

Jak kolem hlavy šplounaly by  
zas dětské písně, smavé zkázky,  
jak žila by zas matka moje  
a hladila mi černé vlásky.

Jak by se ke mně naklonila:  
„Jsi mi tak bledý, dobrý hochu,  
hleď, kolem vše se směje, volá —  
jdi, dítě, ven a hraj si trochu.“

---

## XI.

Hej uvidíš, přírodo, uvidíš,  
my ještě cos vyvedem spolu —  
ty's od kořen do vršku změněna,  
já od hlavy po patu dolů!

Můj krok je tak lehký a v nohou mám  
teď jakousi žílečku hravou:  
kde mohu jít pořádně pěšinkou,  
já brouzdám se vedle ní travou;

kde potkám se s bublavým potůčkem,  
hned chvilku s ním v hovoru chodím;  
kde zahlídnu lučinu, na pozdrav  
již klobouk svůj do výše hodím.

Když kvete mi na cestě mladý strom,  
 já pochvalně po pni jej hladím,  
 a zpívá-li na větvi pěkný pták,  
 já pod ním svůj baryton ladím.

Ať dělám co dělám, ať jdu kam jdu,  
 já musím mít nějakou hračku —  
 teď sloupnul jsem s rozvité růže list  
 a pískám naň odrhovačku!



## XII.

Kdykoli ptala se babička:  
 „Nuž — jakou pak chcete dneska?“  
 již volal jsem: „„O malém Palečku,  
 ach, babičko, ta je hezka!““

Pánbůh ví, proč jsem se mýšlel vždy  
 sám Palečka ve podobě  
 a proč jsem vždy sousedku Mářinku  
 si v pohádce pojil k sobě!

Na jejím bělostném rameni  
 jsem v myšlenkách sídlo své míval,  
 či z řader jí, ukryt v nich po bradu,  
 jsem na svět se ven usmíval.



## XIII.

(Motiv dívčí.)

Jaro se ozvalo ve prsou,  
 srdce tak buší a tepe,  
 že dívčice naslouchá, zdát se jí,  
 někdo že na dvéře klepe.

Skočila, za kliku chytila —  
 zavanul větríček chladný —  
 již klika zas cvakla a dívčice  
 zavzdychla: „Ba ještě žádný!“

---

## XIV.

Zem, sotva jí sluníčko ohřeje,  
 již do barev, do zvuků vzkvítá —  
 a sotva že srdce mé ožije,  
 již touha mu lesklými nitěmi  
 a milost mu zlatými sítěmi  
 zas na novo osidla splítá.

Jak padl mi jara květ do oka,  
 jak do sluchu národní píseň —  
 tak padlo mi děvčátko na prsa,  
 s ním celá ta zaleklá, šveholná,  
 ta sladká a náhle zas úbojná,  
 ta bývalá lásky tíseň.

---

## XV.

(Teréze.)

Ty utýráš mne chladem svým,  
Ty umučíš mne vzdorem —  
já chvěju se, že svatá Tvá  
je ve všem твоjím vzorem:  
Teréza à Gesu.

Ta byla krásna, světa div!  
a zbožna byla! znáš-li,  
když umřela, že v srdci jí  
pak crucifixum našli —  
Terézo à Gesu?

Ty's krásna jak ta Španělka  
a žití ach tak ctného —  
až umřeš, najdou v srdci Tvém  
mne ukřižovaného —  
Terézo à Gesu!

---

**LETNÍ.**



## I.

Již lučina je zkosena,  
jaká to, jaká vůně!  
hle, klásky blednou, blednou stony  
a nad tím celý oblak vonný  
se vznáší jak by z bájně tůně.

Ach takhle, pěvče, zahynout  
jako ta luční tráva!  
Ret bledni již, Tvůj skon Ti věště,  
a na něm nechť Ti píseň ještě  
v omamnou sloku povyzrává.

---

## II.

Čtu ve měkké kůře březové,  
na stromě v houští skrytém,  
dvě jmena mně osob neznámých  
ve srdci prostě vrytém:  
Maria, Josef.

A houštím si šlehá po bříze  
 sluneční záře hravá —  
 a písmena jedna pošmurna,  
 druhá je zlatě smavá:  
 Maria, Josef.

Ach kolik zde bydlí asi let  
 lidé ti v srdci vrytém?  
 a jak as je osud v životě  
 přešlehal různým kmítem?  
 Maria, Josef.

Měl jeden z nich parný červenec,  
 druhý snad mrazný leden?  
 Či dosud jsou srdcem spojeni,  
 srostlí jak ve strom jeden —  
 Maria, Josef?

Když na večer přijde otec zpět,  
 smějí se květné oči?  
 a které as z obou poupátek  
 na krk mu dřívě skočí?  
 Maria? Josef?



### III.

(V březovém lese.)

Co vše mi vypráví ten les,  
 co hovorných tu stromů,  
 co vše sem lidé napsali  
 a nevěděli komu!



A já mám též už břízu svou  
 a píšu, nevím komu:  
 „Vždyť jsem chtěl také šťasten být,  
 však pánbůh nechtěl tomu!“



#### IV.

Slunce je jak velký žernov, pánbíček jím den svůj mele,  
 samou záři, samé zlato po horách a dolech stele;  
 sotva za rána že začal, již se krajina ta celá  
 — jak na zlaté půdě obraz — bájnou krásou rozeskvěla:

Co tu letní den nám dává! co tu šperku, co tu lesku!  
 brilianty posypal mi celou tu mou lesní stezku,  
 lesu šat dal safírový, vedle něho bujné mlází  
 zlatými si šípy hraje, stříbrnými míči hází.

Na potoce vlnky pyšně v stříbrných korunkách plují,  
 nad potokem drahokamy bleskně vzduchem postřelují,  
 ode břehu po dědině modrounký se závoj třese,  
 přese celý kraj ten širý, po celé se hoře nese.

A na hoře u temene paprskový šlehá plamen,  
 zakletým tam nad pokladem snad to hoří „boží kámen“,  
 nebo to tam divé ženy na těch horských bylin vůni  
 z dumných jeskyň vynesené, drahé šperky svoje sluní.

Tělem sladké teplo běží, jak když děva v rty mne líbá,  
 tvář se moje pousmívá, hlava chvilkou zakolíbá;  
 na tu krásu, na to modro v blaženosti ústa špulím,  
 ve stínu se k mladé lipce vroucně jako k milce tulím.

Je mi blaze, je mi krásně v letním teple, v slunné záři —  
 jak bych seděl v mléčné lázni, na máslovém na polštáři.



## V.

Je tak teplo — je tak ticho!  
 Vlnky jenom šepotají,  
 nad nimi se němým vzduchem  
 lesklá šídla třepotají.

Ametystové ty jehly  
 sem tam, sem tam polétají,  
 oči mé mně zašívají,  
 mysl moji oplétají.

Ba já cítím, že má duše  
 někde je už v limbu branách —  
 pán Ježíš mně postůj v hlavách,  
 andělové po všech stranách! —

Spal jsem; pojednou však jak by  
 bylo se mne cosi tknulo,  
 oči se mně rozevřely,  
 celé tělo sebou hnulo.

Hledím, trnu — ach ta radost!  
 tedy přec to pravda jesti:  
 koho pánbůh pomiluje,  
 že mu dá i ve snu štěstí!

Zlaté slunko — mezi tím co  
 tak se mně to slastně spalo —  
 skrze listí mladé lipky  
 dukáty mne posypalo!



## VI.

Náš kraj se ženil dnes, bral oblohu si slíčnu,  
 a vyzkušení lidé staří praví,  
 že kdo chtěl přihlídnout, moh' vidět tuze,  
 jak oba dávno již jsou láskou žhaví,  
 moh' lesklé zřít jich hledy, slastné chvění,  
 moh' pozorovat, jaké mají schůze  
 za lesův obzorem, ba až tam hory na temeni.

Hned z rána obláčekové, bílí jako z vlny,  
 po širém nebi sem tam houfně stáli  
 a na to k pochodu se seřadili  
 jak šnůry perel, v nekonečnou dáli.  
 Pak na nevěstu šlojíř dali barvy šedé  
 a na vůz s vranými ji mraky posadili —  
 prach ve kotoučích letí po zemi a svatba jede.

Před svatbou muzika svou jasavou hrá píseň,  
 bouř do koní svým modrým pere bleskem,  
 hrom na nebesích z těžkých kuší střílí —  
 a svatba k předu jede s divým třeskem.  
 Kde lidská obydlí, již okna otvírají  
 a honem za svatbou si povyhlédnout pílí  
 a šepcí s úsměvem si blaženým: „Bůh žehnej kraji!“

Již svatba přelétla, jen skvoucí deštná vléčka  
 se za nevěstou táhne ku obzoru,  
 Jak vínku zdo­ba v půli roztržená,  
 od hory temene až dolů k boru  
 hle! kvetoucí se duha oble kloní,  
 a pod ní, bouřným deštěm osvěžená,  
 zoraná pole krásně jako čerstvý chleba voní.

---

## VII.

Nesmějte se pavučince  
 na mých vlasech, kamarádi,  
 nesmějte se do očí nám,  
 že se máme s mladou rádi!

Třeba bylo pozdní lásce  
 jako v sadě na podzimi:  
 kapky mlhy po travině,  
 bílé kvítko mezi nimi —

přece i to pozdní kvítko  
ještě těší mladou duši,  
pěkně hustým vlasům dívčím,  
pěkně plným ňadrům sluší.

Bílé kvítko jahodové,  
sedmikráska bělolistá —  
a má zšedlá hlava má snad  
na těch ňadrech také místa.



### VIII.

Jak dobře, že z ráje vyhnal nás  
kdys všechny ten pánbůh milý!  
i žehnáme otcům, praotcům,  
že hříchem nás podědili!

Tak vesele se to vandruje,  
ve uzlíčku hřích dědičný —  
ach bez hřichu by ten květný svět  
již spola tak nebyl sličný!

Ba nebýti jeho, zda zněly by  
kdy po stráních jarně zpěvy?  
zda těšil by kdy nás růží květ  
a kyproučké panen zjevny?

Zda bychom si někdy výskli tak,  
když „ku tanci!“ hudbě kynem,  
zda bychom se štěstím chvěli tak,  
když děvů si k prsoum vinem?

A ptejme se pánů nebo sluh,  
z měst slečinky, dívky veské,  
a každý nám chvějně přišeptne,  
že hřešit je ach tak hezké!

---

## IX.

(Motiv cizí.)

Já umírám láskou. Loučím se  
již se vším tím světa pychem —  
ach zazvoň mi, děvče, k hodince  
svým nejstříbrnějším smíchem!

Hrob vykopej na své postýlce,  
šest stěvíců dlouhý asi,  
a místo těch tříštěk borových  
v něj nastlej své zlaté vlasy.

Tak měkký to hrob, tak milounek —:  
dvě nad hrobem očka svítí,  
dva rty kvetou jako růží keř,  
dvě líce jak z ráje kvítí.

Však vdova Ty žítí nemůžeš,  
nuž ulehni ve hrob ke mně,  
a bůh nám dej sladce spočinout  
a lehká nám budiž země.

---

## X.

Má poesie — dívčina  
 a mžikem láskou plápolá:  
     jak spatří oči mladé,  
     již ruku k srdci klade  
 a hlava jde jí do kola.

Hned chystá roucho svatební  
 jak padlým sněhem vroubené  
     a chystá závoj řásný  
     a bleskný šperk si krásný,  
 i vozy, věnci zdobené.

Již svatba v plném rozletu —  
 v tom rozum v cestu vyrazí:  
     tři stará slova vrhne  
     a šátek v uzel zdrhne  
 a rázem svatbu přimrazí.



## XI.

(Zpomínka na Hálka.)

Teprve srpen. S oblohy  
 záře a teplo jen srší,  
 a přece již s agátu před domem  
 vše listí jak v podzimi prší.

Sotva že větérek zavěje  
a sotva že větev se skloní,  
již ku zemi sežloutlé listí to  
jak zlacený dešťík se roní.

Zamyšlen dívám se oknem ven  
a chvěju se, podoben věchu:  
musí to přece být pěkné jen,  
když člověku prchnou dny poslední  
tak v plničké záři, tak v spěchu!

---



**PODZIMNÍ.**



## I.

Náš Boubín má šedivou čepičku  
a zvolna si z dýmky kouří,  
on pánem teď, hledí si do kraje  
a lenivě očima mhouří.

Vše vidí: jak jeho že ženuška  
si lesní svůj vrkoč plete,  
jak větrným, měkkounkým chvoštětem  
sníh skalního s úbočí mete.

A vidí, jak kolkolem po řekách  
ti trpaslí synci malí  
si po vodě dolů a nahoru  
své mlhové balvánky valí.

Jak šedivé ze skalní kotliny  
výš výše se kotouč paří,  
kde trpaslí dcerušky pro lidi  
z mlh dešťovou polívku vaří.

A jiné z nich plátna zas utkaly  
 a větší je za strom všady,  
 že vandrovník náhle se zaráží  
 a neví již, kam že a kady.

Zas Boubín se ku řece zahleděl —  
 tam věru už stavba celá  
 a od břehu k břehu se z mlhy most  
 jak z mramoru do dálky bělá.

A na břehu stojí lid spěchavý  
 a radí se zdiven spolu,  
 a který z nich mamidlu uvěřil,  
 hrš! sklouzl a sletěl až dolů!

A Boubín se hromově rozchechtal:  
 „Ne, mámo — ti kluci Tvoji —  
 ej, mají ty děti teď nápady,  
 že člověku rozum až stojí!

No mládí je mládí a stvořeno,  
 jak myslím, jen ku radosti —  
 hoď, mámo, jim mlhy té ještě kus,  
 vždyť máme jí, chvalbohu, dosti!

---

## II.

Já hnal se pestrým, luzným za motýlem,  
 byl samý nach a plný zlaté zdoby —  
 však trhám zpět zas zelenou svou síti:  
 kam on mně used', bují toříč — kvítí  
 umrlčí hlavy do podoby.

Já vesel hledal sněžnou parnassii,  
 má květ tak milý, srdce do obrazu,  
 a našel ji — však ruka zpět se veze:  
 kol kvítka můra smrtonoška leze,  
     s umrlčí lebkou ve svém vazú.

---

### III.

Když nad střechou osad se zmítá bouř,  
 tu přemnohá svém ve přístěnku  
 si zavzdychne dobrácká dušička as:  
 „Ta nebohá ptáčata venku!“

Ach prosím Vás, pražádnou lítost jen!  
 nám, kteří svá nemáme hnízda,  
 je nejvolněj, nad námi, pod námi bouř  
 když válečnou muziku hvízdá.

Když kolíbá les se jak na vlnách  
 a k zemi až shýbá své témě  
 a blesky se třískají o čela skal,  
 až třese se kolkolem země.

A urve-li nás to a smete nás  
 a rozrazí prsa o kámen —  
 bouř zahučí velebný pohřební žalm  
 a příroda zavzdychne amen!

---

## IV.

(Motiv dívčí.)

Ty naše hodiny  
 jsou jako z rodiny!  
 Když jsem s hochem bývala,  
 koléčka si zpívala,  
 repetila cvaky cvaky —  
 když jsme se my políbili,  
 koléčka si mlaskla taky.

Ach — hocha odvedli,  
 mně tváře pobledly!  
 Hodiny teď jdou a jdou  
 líně jedna za druhou,  
 a koléčka cvaky — cvaky —  
 když si vzdychnu na posteli,  
 koléčka si vzdychnou taky.



## V.

(Motiv italský.)

Kdy láska přilétá?  
 Když jaro dýchá po horách,  
 ze země mízu loudí  
 a labuť, jinde zrozená,  
 po našich vodách bloudí:

s břehu když do vln bublavých  
 měkounká pomněnka se dívá  
 a lidem vonných za nocí  
 v každinké žilce slavík zpívá...

Kdy láska odlétá?  
 Když nad oblaky nahoře,  
 labuť své mladé volá  
 a dole vítr v strništích  
 vzdorná si hvízdá kola;  
 v zpáteční vodě pod mlýnem  
 když žlutavá se stříže točí  
 a lidem němých za nocí  
 i ve snu chladem vlnou oči...

---

## VI.

Podzim je zde a krátký den,  
 svět jak by k spaní byl odstrojen.  
 Již širý kraj zhnědnul a hory jsou  
 jak holé zdě  
 a vzpomenuv jara nevíš víc,  
 nač bylo zde.

Zkousím si myslet jaro zpět —  
 těžký je myšlenek zpětný let!  
 Kdo uhod' by němém tom o lese,  
 že zpěvem zněl,  
 kdo o nahém keři trnovém,  
 že rúže měl?

Zimavá třesoucí se zář  
 pobíhá přes země ztichlou tvář.  
 Já sleduju zrakem ty záchvěvy  
 a dýchám chlad  
 a duší mou chvěje otázka:  
 byl jsem já mlád?

---

## VII.

Že šedivím, praví váš veselý smích?  
 Teď vidíte, co že je z boje,  
 ježž s ledovým svádělo rozumem  
 si horoucí srdce moje  
 na hranatém živobytí!  
 Ach potlouklo! Šedivý hlavy lem —  
 to není snad staroby měkkounký sníh,  
 to stopy jsou krupobití.

Ba — bylo to jako tam na horách!  
 Žár od jihu k výši se plazí  
 a z půlnoční druhé zas strany  
 se ledový vítr zvedá,  
 až ve výši u skalní hrany  
 vír v mlhový oba se srazí —  
 pak sypou se kroupy jak bohatý hrách  
 a mžikem je hora šedá.

---



## VIII.

Chtěl věčně bych být jen jak podzimek —  
 však jako ten první a zdravý:  
 má z železa svaly, z žuly hnát,  
 při tom jak dítě je hravý.

On na každou skulinu hvizdne si  
 a šustí si v každyčkém chraští,  
 on mlhy si chytá na větev,  
 větry do skalních si pastí.

On balvany mlhy si do výše  
 až k temeni Boubínu vleče  
 a pranic si z toho nedělá,  
 v kapkách že vše hned zas steče.

On do kraje smečku si vypustí  
 svých drobounkých vírových dětí  
 a do cesty sfoukne jim pro hračku  
 písek a listí a smetí.

Pak zase kams do dálky zavolá  
 a zní to jak dělová rána —  
 kde vzala se, vzala, už je tu  
 obrovská smršťová panna.

A panna hned do kola — do kola,  
 v důl, na horu nohu svou sází  
 a podzimek střechy a vývratě  
 dvorně jí v zástěru hází.

Zas hvizdne si — kosti to projímá —  
 na mračna, jež nesou si hromy,  
 a vymknuv jim hromový z rukou klín  
 po lese štípá jim stromy.

I vyrve jim oheň ze záňadří  
 svou divoce nezdolnou silou —  
 „Chci pořezat všechny ty hlavy skal  
 zubatým bleskem jak pilou!“

---

## IX.

Však nechtěl bych být jak ten podziměk,  
 když blízko už k zimě se kloní:  
 je dětinský, svět-li se zamračí,  
 hned po tvářích mu slzy roní.

Vždyť po nebi už i to sluníčko  
 pak smutně o berličkách chodí  
 a podzimku starci se každý den  
 jak ve mlýnském zákalku rodí!

Když krajem jde, chvěje se zimnicí  
 a každý mu větérek ostrý,  
 když lesem, krok chrastí, jak vyschlá když  
 mu kůže se tluče kol kostry.

Když trochu chce vesele vykročit,  
 hned zarazí, schází mu dychu,  
 když k zlosti se krev chce mu rozvařit,  
 je vášeň ta jenom už k smíchu! —

Já hledal jsem stařeczkou pro vášeň  
 si obraz, už přec jsem jej našel:  
 toť na zimu bouř — blesk blikavý  
 a hrom už jen jakby kašel.

---

## X.

„Jeď!“ — „Kam?“ — „Kam chceš, jen z města ven!  
 Ať někam ve přírody dóm  
 se rychle, rychle svezu  
 a trávník vidím zas a strom.“  
 My dojeli. — „Teď slezu!“

Tak nač jsem vyjel!? — Slunce plá,  
 však po paprscích spavá rmuť.  
 Na vodě vráska líná,  
 po stromech všude, všude žluť  
 a z trávníku čpí hlína.

Zde lávka. Vyndám zrcádko —  
 ne, ne — leť ke všem čertům jen!  
 Již o strom sklo se drtí —  
 což vyjel jsem si z města ven  
 zřít toalettu smrti?

---

## XI.

„Pojď — pojď!“ to ve výši kdes volá  
a zní to jako ptačí skřek;  
já rozhlídl se: černá vrátka  
a malý veský hřbitůvek.

A zase slyším: „Pojď — nu pojď již!  
víc nehleď světa na mumraj:  
vždyť přelítl jsi světa koncem  
a dosud neznáš blahých kraj.“

Já naslouchám a srdce buší  
a hlava klesá níž a níž  
a pojednou tak luzně hledí  
ty hnědé hroby, rudý kříž.

Je pravda! Nač se plavit mořem,  
nač slézat strmých horstev lem:  
zde zcela nízký pahrbeček  
a za ním zcela nová zem!

---

**ZIMNÍ.**



## I.

Své čelo mi do okna vtlačila  
a bílým svým okem se dívá —  
já vidím ji, zimu tu paní zlou,  
jak mlhavým prstem svým kývá.

Je ticho, je mráz a mdlá noha má  
si na prahu vykročit váhá,  
však zima po horoucí dlani mé  
již mlhavou rukou svou sáhá.

A pozvolna ruku tu pozvedá  
a klade ji kolem mé šije —  
ta vražedná žena! vždyť cítím již,  
jak ze prsou dechy mi pije!

A cítím, jak v ledovém objetí  
tvář bledne, ret rychle jak chladne,  
jak tepna se ve skoku zaráží  
a srdce jak klesá a vadne.

---

## II.

(Marli.)

Znal jsem ji ještě tak maličkou.  
 Viděl, jak s dětskou svou jesličkou  
 ku oknu pracně se táhla.  
 Vystoupila, špulila drobný ret —  
 kamkoli pusinkou sáhla,  
 naskočil čistoučký ledový květ.

Vidím ji dorostlou, rozkvetlou;  
 rozkvetlou, v oku však uhnětlou,  
 po tváři bledost jí běží.  
 Ku stolu níží svůj chvějný ret,  
 na stole v rakvičce leží  
 děfátko, čistoučký ledový květ.

## III.

(Motiv národní.)

Proč vyhlíd' jsem oknem teď k lesu ven?  
 Tam u lesa okno se třpytí,  
 tam v loni byl sněhový ještě lán  
 a letos už chaloupka svítí.

Já vsázím se, že se tam za stolem  
 dvě mladistvé tulí teď hlavy,  
 vždyť v chaloupce mladý je páreček  
 a první svůj Svatvečer slaví.



A na nebi nad malou chaloupkou  
 tak do dálky hvězda se třpytí —  
 snad aby Tři králové věděli,  
 kam napřesrok s poklonou jíti.

---

## IV.

V očích mně cos světélkuje,  
 lebkou mně to lehce cinká —  
 mojí duši náhle vane  
 mladá bujná upomínka:

Jasný měsíc, rovná pole,  
 všude plno sněhu na nich  
 a my z chrámu od půlnoční  
 na zvonivých jedem saních.

V huňaté své kožešině  
 vedle mne si dívka hoví —  
 teploučká jak letní vánek,  
 hezoučká jak dukát nový.

V chrámě jsem se na ni díval.  
 nosíkem jak v knize leží —  
 při modlitbě ve dřímotách,  
 při hubičkách teď tak svěží!

„Dej mi ještě třetí — čtvrtou —  
 a pak pátou — šestou, dítko —“  
 tolik medu, tolik vůně  
 a tak droboulinké kvítko!

„„A teď Ty mi navrať všecky,““  
 v smíchu dívčina zas praví —  
 pěkně se to v saních sedí,  
 že se nesrážejí hlavy!

Tepny létly, srdce bilo,  
 jak by rozskočit se chtělo —  
 rád bych ještě jednou prožil  
 v myšlenkách vše, co se dělo!

Ale jasný měsíc bledne,  
 slaběj to vždy hlavou cinká —  
 za sněhová lada letí  
 mladá, smavá upomínka.



## V.

Přec jen jsem kdysi hlavu sklonil v smutku,  
 když četl jsem, co dobrý Krylov píše,  
 — jakž každé slovo jeho pravdou dýše! —  
 o modré chrpě, jejím o zármutku.

Ta chrpa tichou nocí naříkala,  
 že hlavu svou již těžko k zemi kloní,  
 než jitro svitne, ach! že bude po ní,  
 a teskně nad svou smrtelností štkala.

Ta hloupá chrpa! když tak hlavu chýlí,  
 že símě její širým polem letí,  
 že příštím jarem vzkvetou její děti,  
 že vzkřísí v nich se — hloupá chrpa ví-li?

Že ten jen na skon smí si naříkati,  
 kdo hlucho kvetl, bez ovoce přejde,  
 kdo bez vzkříšení pod tu hroudu sejde —  
 ba naříkati, třeba zaplakati — —

Co dál? — Nic, nic — ach pranic, moji ctění,  
 chtěl jsem jen říci' — vždyť též to jiní jistí —  
 že není dobře vše ve světě čísti  
 a ještě hůř že: myslit o všem čtení.

---

## VI.

Tak zvolna — tak smutně — tak sám a sám  
 svou loďku dál životem sunu —  
 což nechtěla pražádná dušička  
 sem do mého vsednout člunu?

Ach odpusť mně pánbůh tu otázku  
 a nečiň můj hřích ještě větší:  
 když vesla svá nad vlny nadzdvihnu —  
 vždyť kanou s nich slze něčí!

Když na konec kormidla pohlédnu,  
 vždyť trhnu tak plaše, tak prudce:  
 tam v zadu ty pruhy — toť spínají  
 se za mnou dvě bílé ruce!

---

## VII.

Když jsem mlád byl — když jsem mlád byl.  
 jaká vůně byla v lesích,  
 jaká zeleň po lučinách,  
 jaké modro na nebesích!

Co si v prsou písní hrálo,  
 co jim na rtech poletalo —  
 vše mi v světě v píseň zrálo,  
 vše a vše se zpěvem stalo!

Myšlenka v zpěv proměněná  
 zvonila jak ocel zvoní,  
 šuměla hor nad temena,  
 jak když orel mraky honí.

Ach jak zněly mladé slohy  
 jasným zvukem, slyšny všude,  
 myslím, že z mých zpěvů mnohý  
 také přes hrob zvučet bude!

Přišel podzim — těžké časy —  
 náhle les víc nemá vůně,  
 lučina ne květů více,  
 nebe modra ve svém lůně.

Přišel podzim, dny s ním rmutné,  
 šerá rána, noci černé,  
 myšlenky v nich k smrti smutné,  
 nedozírné, nedoměrné!

Myšlenka se pírkem chvěje,  
 hlas se jako lístek třese  
 a co teď ret slabý pje,  
 víc se přes hrob nepřenes.

---

## VIII.

Když dal osud píseň tobě — jen ne dlouhou, jen ne  
dlouhou!

Posluchači hlavy věsí,  
každý již se poodvrací,  
zavzdychne si, zašeptne si:  
„Zestár' pěvec — hlas už ztrácí!“

Když dal osud cestu tobě — jen ne dlouhou, jen ne  
dlouhou!

Poutník pak už sice všaký,  
bujně okolo se nesa,  
outrpně tě měří zraky:  
„Chudáček už už klesá — klesá!“

## IX.

Jesenní kraj jsem, znavený  
po bujném, úrodném letu,  
šerá se po nebi chmura pne  
a písně mé mají se k letu.

Uprostřed kraje je bílý chrám  
— tužby mé dosud jej staví —  
kol jeho věží se písně mé  
teď slétají v šveholné davy.

Zmatený švehol! víc žádný zpěv,  
 žádné v tom popěvky tklivé,  
 slyším jen pípnutí tázavé  
 a vzkřiknutí netrpělivé.

Odlete tedy, již odlete  
 do krajin mladistvě stinných —  
 s bohem si leťte, já oněmím,  
 Vy leťte si do srdcí jiných.

---

X.

Den vznesl se z údolu; výš a výš  
 teď kráčí svým světelným krokem —  
 „Kam jdeš teď, kam jdeš?“ — „Vždyť vidíš přec,  
 že ku výši hory bokem.““

A pojednou ztemněla hora se  
 a zhaslo i zlacené téměř —  
 „Kde jsi teď, kde jsi?“ Však ticho kol  
 a nemá je širá země.

Já cítím se pojednou opuštěn —  
 kam asi se den můj vznesl?!  
 a v zimničném, v toužebném pospěchu  
 můj k údolu zrak zas sklesl.

Ach celá má minulost — vždyť to tam  
 již ploujou jen mráčkové šedí —  
 a mně je tak ouzko, tak tesklivo,  
 jak měl bych jít ku zpovědi.

---

## XI.

Přede dvorem stará vrba,  
 pně už vydoutnalé,  
 samá jízva, samá troucheň —  
 kdy ji podtít ale?

S jara, když jí zbylá větev  
 květem pookřeje?  
 V létě, když své staré tělo  
 na sluníčku hřeje?

Či snad v zimě? spí pak jistě?  
 necítí to ani?  
 Starý strom a starý člověk  
 má tak málo spaní!

---

## XII.

Řekla vlna k sestře vlně:  
 „Proč mne stále stíháš?“  
 Řek' den bratr ku dni bratru:  
 „Proč se za mnou vzdviháš?“

Řekla bolest ku bolesti:  
 „Co tu, sestro, hledáš?  
 Sotva že si někde hnízdím,  
 již si ke mně sedáš.“

Odvětila nová bolest:  
 „Vždyť jsme spiaty v kruhy,  
 kam jde jeden toho rodu,  
 tam jdou všechny druhy!“

---

### XIII.

Liják se v okna boří —  
 noc divoká a děsná!  
 Já ležím chorý, bez sna  
 a lampa noční hoří.  
 „Světélko poloslepé,  
 rci, lampo malá, nač jsi tu,  
 bych viděl líp svou samotu,  
 svou bolest cítil lépe?“

Mrkla si ve přístěnku:  
 „„Ej počkej, chvílku počkej jen,  
 já kmitám, svítím oknem ven,  
 těm hladovcům tam venku.

Dost jsem se rozproudila,  
 by liják znal, kam mráz svůj lít,  
 by kulich zřel, kam v okno bít.  
 a smrt by nezbloudila. ““

---



## XIV.

Byl pevný koráb to a hrdě vzneslý,  
dub stěžeň jeho, boky jako z žuly,  
a rovno cestu svou si mořem brázdil,  
nechť vlny orkánem se rozedmuly.

Však náhle siný blesk se s nebe snesl  
a po korábu jako had sjel k moři —  
zvon zaduněl, tak hrozně, žaložalně  
a z lodí kolem zazněl pokřik: „Hoří!“

Jen mžik a koráb letí osamělý —  
kdož dlel by tam, kde osud duby drtí —  
divokým skokem letí v noční chmuru,  
tam někam v dál, kde čeká přístav smrti.

Již stěžeň padnul, s ním ta flaga pýchy,  
jak z děla rána po vodách to znělo,  
sloup jisker šlehnul k nebeským až branám  
a zas se kolem do slepa vše stmělo.

A koráb zase dál a jemu v týlu  
saň sedí ohnivá a hladně ničí  
oud po oudu i kusy v propast hází  
a vlny dole varem kypí, syčí.

Již trup se níží, jako sen by dýmný  
se rozplývají charé jeho rysy —  
jen chvíli ještě, malou, krátkou chvíli  
a popel můj se s širým mořem smísí!

## XV.

Smrt zvoní: „Na vůz! Čas je — čas!“  
a po cestovních běží třas.  
Jak divno, na zvonění  
že nikdo hotov není!

Mně hůř je: V ruce držím vak  
a na zvon vzpírám rudý zrak,  
však zvon se nehne ani.  
Jsem netrpěliv! Zítra? dnes?  
Smrt po sousedství hýří kdes  
a já tu čekám na ni!

---

## OBSAH.

	Str
Úvod . . . . .	5
Jarní . . . . .	15
Letní . . . . .	29
Podzimní . . . . .	41
Zimní . . . . .	53